॥ तैत्तिरीय संहिता॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

स्मिधों यजित वस्नतमेवर्तूनामवं रुन्द्धे तनूनपातं यजिति ग्रीष्ममेवावं रुन्द्धे इडो यंजित वर्षा एवावं रुन्द्धे बर्हिर्यंजिति श्रदंमेवावं रुन्द्धे स्वाहाकारं यंजित हेम्नतमेवावं रुन्द्धे तस्माथ्स्वाहांकृता हेमंन्यशवोऽवं सीदन्ति स्मिधों यजत्युषसं एव देवतानामवं रुन्द्धे तनूनपातं यजित यज्ञमेवावं रुन्द्धे (१)

ड्डो यंजित पृश्नेवावं रुन्द्धे ब्रियंजित प्रजामेवावं रुन्द्धे समानंयत उपभृतस्तेजो वा आज्यं प्रजा ब्रिहः प्रजास्वेव तेजो दधाति स्वाहाकारं यंजिति वाचंमेवावं रुन्द्धे दश सम्पद्धन्ते दशाक्षरा विराङ्घिराजैवान्नाद्यमवं रुन्द्धे स्मिभें यजत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति तनूनपातं यजित (२)

युज्ञ एवान्तरिक्षे प्रति तिष्ठतीडो यंजित पृशुष्वेव प्रतिं तिष्ठति बुर्हिर्यंजिति य एव देवयानाः पन्थांनस्तेष्वेव प्रतिं तिष्ठति स्वाहाकारं यंजिति सुवर्ग एव लोके प्रतिं तिष्ठत्येतावंन्तो वै देवलोकास्तेष्वेव यंथापूर्वं प्रतिं तिष्ठति देवासुरा एषु लोकेष्वंस्पर्धन्त ते देवाः प्रयाजैरेभ्यो लोकेभ्योऽसुंरान्प्राणुंदन्त तत्प्रंयाजानांम् (३)

प्रयाज्ञत्वं यस्यैवं विदुषंः प्रयाजा इज्यन्ते प्रैभ्यो लोकेभ्यो भ्रातृंव्यान्नुदतेऽभिक्तामं जुहोत्यभिजित्यै यो वै प्रयाजानांग्मिथुनं वेद प्र प्रजयां पृशुभिर्मिथुनैर्जायते स्मिधों बह्वीरिंव यजित तन्नपात्मेकिमिव मिथुनं तिदेडो बह्वीरिंव यजित ब्रहिरेकिमिव मिथुनं तिदेते प्रयाजानांग्मिथुनम् य पृवं वेद प्र (४)

प्रजयां पृश्भिर्मिथुनैर्जायते देवानां वा अनिष्टा देवता आसन्नथासुंरा युज्ञमंजिघा रसन्ते देवा गांयुत्रीं व्यौहृन् पश्चाक्षराणि प्राचीनांनि त्रीणि प्रतीचीनांनि ततो वर्म युज्ञायाभंवद्वर्म यर्जमानाय् यत्प्रयाजानूयाजा इज्यन्ते वर्मेव तद्यज्ञायं क्रियते वर्म यर्जमानाय् भ्रातृंव्याभिभूत्ये तस्माद्वरूथम्पुरस्ताद्वर्षीयः पृश्चाद्धसीयो देवा वे पुरा रक्षौभ्यः (५)

इति स्वाहाकारेणं प्रयाजेषुं यज्ञः स्र्इस्थाप्यंमपश्यन्तः स्वांहाकारेणं प्रयाजेषु समस्थापयन्वि वा एतद्यज्ञं छिन्दन्ति यथ्स्वांहाकारेणं प्रयाजेषुं सङ्स्थापयंन्ति प्रयाजानिष्ट्वा ह्वीः ष्यभि घांरयति यज्ञस्य सन्तंत्या अथो ह्विरेवाक्ररथो यथापूर्वमुपैति पिता वै प्रयाजाः प्रजानूयाजा यत्प्रयाजानिष्ट्वा ह्वीः ष्यंभिघारयंति पिता वै तत्पुत्रेण साधांरणम् (६)

कुरुते तस्मादाहुर्यश्चैवं वेद यश्च न कथा पुत्रस्य केवेलं कथा

साधारणम्पितुरित्यस्कंन्नमेव तद्यत्प्रंयाजेष्विष्टेषु स्कन्दंति गायत्र्यंव तेन गर्भं धत्ते सा प्रजां पशून् यर्जमानाय प्र जनयति॥ (७)

युजति युज्ञमेवावंरुन्धे तनूनपातं यजति प्रयाजानांमेवं वेद् प्र रक्षौ-यः

सार्धारणं पर्श्वत्रि १शच॥_____

चक्षुंषी वा एते यज्ञस्य यदाज्यंभागौ यदाज्यंभागौ यजंति चक्षुंषी एवं तद्यज्ञस्य प्रति दधाति पूर्वार्धे जुंहोति तस्मात्पूर्वार्धे चक्षुंषी प्रबाहुंग्जुहोति तस्मौत्प्रबाहुक्रक्षुंषी देवलोकं वा अग्निना यर्जमानोऽनुं पश्यति पितृलोकः सोमेनोत्तरार्धेऽग्नयें ज्होति दक्षिणार्धे सोमायैविमव हीमौ लोकावनयौर्लोकयोरनुंख्यात्यै राजांनी वा एतौ देवतांनाम् (८)

यदग्नीषोमांवन्तरा देवतां इज्येते देवतांनां विधृत्यै तस्माद्राज्ञां मनुष्यां विधृंता ब्रह्मवादिनों वदन्ति किं तद्युज्ञे यज्ञमानः कुरुते येनान्यतोदतश्च पुशून्दाधारोभ्यतोदत्श्चेत्यृचंमुनूच्याज्यंभागस्य जुषाणेनं यजित तेनान्यतींदतो दाधारचंमनूच्यं हविषं ऋचा यंजित तेनोंभ्यतोंदतो दाधार मूर्धन्वती पुरोनुबाक्यां भवति मूर्धानंमेवेन र समानानां करोति (९)

नियुत्वंत्या यजित भातृंव्यस्यैव पुशून्नि युंवते केशिन ई ह दार्न्यं केशी सात्यंकामिरुवाच सप्तपंदां ते शक्वंरी हु श्वी युज्ञे प्रयोक्तासे यस्यै वीर्येण प्र जातान्त्रातृंव्यानुदते प्रति जिन्छ्यमाणान् यस्यै वीर्येणोभयौर्लोकयोज्यीतिर्धत्ते यस्यै वीर्येण पूर्वार्धेनानुङ्गान्भुनिक्ते जघनार्धेनं धेनुरितिं पुरस्तां हक्ष्मा पुरोनुवाक्यां भवति जातानेव भ्रातृं व्यान्प्र णुंदत उपरिष्टा हक्ष्मा (१०)

याज्यां जिन्ष्यमांणानेव प्रतिं नुदते पुरस्तां हक्ष्मा पुरोनुवाक्यां भवत्यस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्त उपरिष्टा हक्ष्मा याज्यां मुष्मिन्नेव लोके ज्योतिर्धत्ते ज्योतिष्मन्तावस्मा इमौ लोकौ भवतो य एवं वेदं पुरस्ता हक्ष्मा पुरोनुवाक्यां भवति तस्मा तपूर्वर्धेना नुङ्वान्भुं नत्त्वपुपरिष्टा हक्ष्मा याज्यां तस्मा ज्ञाचनार्धेन धेनुर्य एवं वेदं भुङ्क एनमेतौ वज्र आज्यं वज्र आज्यंभागौ (११)

वज्रों वषद्कारस्विवृतंमेव वज्र सम्भृत्य भ्रातृं व्याय प्र हंग्त्यछंम्बद्कारमप्गूर्य वषंद्वरोति स्तृत्ये गायत्री पुरोनुवाक्यां भवति त्रिष्टुग्याज्यां ब्रह्मंत्रेव क्षत्रम्न्वारंम्भयति तस्माद्काह्मणो मुख्यो मुख्यो भवति य एवं वेद प्रैवैनं पुरोनुवाक्यंयाह् प्र णंयति याज्यंया ग्मयंति वषद्कारेणैवैनं पुरोनुवाक्यंया दत्ते प्र यंच्छति याज्यंया प्रतिं (१२)

वृषद्भारेणं स्थापयित त्रिपदां पुरोनुवाक्यां भवति त्रयं इमे लोका पृष्वेव लोकेषु प्रतिं तिष्ठति चतुंष्पदा याज्यां चतुंष्पद एव पशूनवं रुन्द्वे द्यक्षरो वंषद्भारो द्विपाद्यजंमानः पृशुष्वेवोपरिष्टात्प्रतिं तिष्ठति गायत्री पुरोनुवाक्यां भवति त्रिष्टुग्याज्येषा वै सप्तपंदा शक्वंरी यद्वा एतयां देवा अशिक्षन्तदंशक्रुवन् य एवं वेदं शक्नोत्येव यच्छिक्षंति॥ (१३)

देवतांनाङ्करोत्युपरिष्टालुक्ष्माऽऽज्यंभागौ प्रतिं शुक्रोत्येव द्वे चं॥---[२]

प्रजापंतिर्देवेभ्यों यज्ञान्व्यादिंशथ्स आत्मन्नाज्यंमधत्त तं देवा अंब्रुवन्नेष वाव यज्ञो यदाज्यमप्येव नोत्रास्त्वित सौंऽब्रवीद्यजान्ं व आज्यंभागावुपं स्तृणानभि घारयानिति तस्माद्यजन्त्याज्यंभागावुपं स्तृणन्त्यभि घारयन्ति ब्रह्मवादिनों वदन्ति करमां थ्सत्याद्यातयां मान्यन्यानिं हवी रष्ययां तया ममाज्यमितिं प्राजापत्यम् (१४)

इतिं ब्रूयादयांतयामा हि देवानां प्रजापंतिरिति छन्दा रेसि देवेभ्योऽपाँकामन्न वोऽभागानि हव्यं वेक्ष्याम् इति तेभ्यं एतचंतुरवत्तमंधारयन्पुरोनुवाक्यांयै याज्यांयै देवतांयै वषद्काराय यर्चतुरवत्तं जुहोति छन्दा ईस्येव तत्प्रीणाति तान्यस्य प्रीतानि देवेभ्यों हव्यं वहन्त्यिङ्गिरसो वा इत उत्तमाः सुवर्गं

लोकमांयन्तद्दषंयो यज्ञवास्त्वंभ्यवायन्ते (१५) अपुश्यन्पुरोडाशंं कूर्मम्भूतः सर्पन्तं तमंब्रुवन्निन्द्रांय ध्रियस्व बृहस्पतंये ध्रियस्व विश्वें-यो देवेभ्यों ध्रियस्वेति स नाधियत तमंब्रुवन्नग्नये ध्रियस्वेति सोंऽग्नयेंऽध्रियत यदांग्नयों-ऽष्टाकंपालोऽमावास्यांयां च पौर्णमास्यां चाँच्युतो भवंति सुवर्गस्यं लोकस्याभिजिंत्यै तमंब्रुवन्कथाहाँस्था इत्यनुंपाक्तो- ऽभूवमित्यंब्रवीद्यथाक्षोऽनुंपाक्तः (१६)

वेदेनाभि वांसयति तस्मांत् (१७)

अवार्च्छंत्येवमवार्मित्युपरिष्टाद्भ्यज्याधस्तादुपानिक्त

सुवर्गस्यं लोकस्य समिष्ट्ये सर्वाणि कृपालांन्यभि प्रथयित तार्वतः पुरोडाशांनुमुष्मिं होंकेऽभि जयित यो विदंग्धः स नैर्ंऋतो योऽश्वंतः स रौद्रो यः श्वतः स सदेवस्तस्मादविदहता श्वंकृत्यः सदेवत्वाय भस्मनाभि वांसयित तस्मान्मा सेनास्थि छुत्रं

केशैः शिर्रश्छुन्नं प्रच्युंतं वा पुतद्स्माल्लोकादगंतं देवलोकं यच्छुतः ह्विरनंभिघारितमभिघार्योद्वांसयित देवत्रैवैनंद्रमयित् यद्येकं कृपालं नश्येदेको मार्सः संवथ्सरस्यानंवेतः स्यादथ् यज्ञंमानः प्र मीयेत यद्वे नश्येतां द्वौ मार्सौ संवथ्सरस्यानंवेतौ

स्यातामथ् यजंमानः प्र मीयेत संख्यायोद्वांसयित् यजंमानस्य (१८)
गोपीथाय् यदि नश्यंदाश्विनं द्विकपालं निर्वपद्वावापृथिव्यंमेकंक

वै देवानां भिषजौ ताभ्यामेवास्में भेषजं करोति द्यावापृथिव्यं एकंकपालो भवत्यनयोवां एतन्नंश्यित यन्नश्यंत्यनयोरेवेनंद्विन्दिति प्रतिष्ठित्ये॥ (१९)

देवस्यं त्वा सवितुः प्रंसुव इति स्फायमा दंत्ते प्रसूँत्या

अश्विनौंर्बाहुभ्यामित्यांहाश्विनौ हि देवानांमध्वर्यू आस्तांम् पूष्णो हस्तांभ्यामित्यांहु यत्यै शृतभृष्टिरसि वानस्पृत्यो द्विष्तो वृध इत्यांहु वज्रमेव तथ्स इयंति आतृंव्याय प्रहिष्यन्थ्स्तंम्बयुजुरहंरत्येतावंती वै पृथिवी यावंती वेदिस्तस्यां एतावंत एव आतृंव्यं निर्भजित (२०)

तस्मान्नाभागं निर्भजन्ति त्रिर्हरित् त्रयं इमे लोका पृभ्य पृवैनं लोकभ्यो निर्भजिति तूष्णीं चंतुर्थः हंर्त्यपंरिमितादेवैनं निर्भजत्युद्धंन्ति यदेवास्यां अमेध्यं तदपं हृन्त्युद्धंन्ति तस्मादोषंधयः पर्गं भवन्ति मूर्लं छिनत्ति भ्रातृंव्यस्यैव मूर्लं छिनत्ति पितृदेवत्यातिंखातेयंतीं खनित प्रजापंतिना (२१)

यज्ञमुखेन सम्मितामा प्रतिष्ठाये खनित यजंमानमेव प्रतिष्ठां गंमयित दक्षिणतो वर्षीयसीं करोति देवयजंनस्यैव रूपमंकः पुरीषवतीं करोति प्रजा वै पृशवः पुरीषम्प्रजयैवैनंम्पशुभिः पुरीषवन्तं करोत्युत्तंरं परिग्राहं परिं गृह्णात्येतावंती वै पृथिवी यावंती वेदिस्तस्यां पुतावंत एव भ्रातृंव्यं निर्भज्यात्मन उत्तंरं परिग्राहं परिं गृह्णाते क्रूरमिंव वै (२२)

एतत्कंरोति यद्वेदिं कुरोति धा अंसि स्वधा असीतिं योयुप्यते शान्त्ये प्रोक्षंणीरा सांदयत्यापो वै रंक्षोघ्नी रक्षंसामपंहत्यै स्फास्य वर्त्मंन्थ्सादयति यज्ञस्य सन्तंत्यै यं द्विष्यात्तं

ध्यांयेच्छुचैवैनंमर्पयति॥ (२३)

भुजति प्रजापंतिनेव वै त्रयंस्त्रिश्शच॥———[४]
ब्रह्मवादिनों वदन्त्युद्भिर्ह्वीश्षि प्रौक्षीः केनाप इति ब्रह्मणेति

ब्र्यादद्भिरह्मेव ह्वी १ षे प्रोक्षिति ब्रह्मणाप इध्माब्रहः प्रोक्षिति मध्यमेवैनंत्करोति वेदिं प्रोक्षेत्यक्षा वा एषाऽलोमकांऽमेध्या यद्वेदिर्मेध्यांमेवैनां करोति दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेतिं ब्रहिरासाद्य प्र (२४)

उक्षत्येभ्य प्रवेनं होकेभ्यः प्रोक्षंति क्रूरिमंव वा प्रतत्कंरोति यत्खनंत्यपो नि नंयति शान्त्ये पुरस्तां तप्रस्तरं गृह्णाति मुख्यं मेवेनं करोतीयंन्तं गृह्णाति प्रजापंतिना यज्ञमुखेन सिम्मंतम्बर्हिः स्तृणाति प्रजा वे बर्हिः पृथिवी वेदिः प्रजा एव पृथिव्यां प्रति ष्ठापयत्यनंति दश्र स्तृणाति प्रजयैवेनं म्पृश्विरनंति दश्र करोति (२५)

उत्तरम्बर्हिषंः प्रस्तर सांदयित प्रजा वै बर्हिर्यजमानः प्रस्तरो यजमानमेवायंजमानादुत्तंरं करोति तस्माद्यजमानो-ऽयंजमानादुत्तंरोऽन्तर्दधाति व्यावृत्त्या अनिक्तं हृविष्कृंतमेवेन रं सुवर्गं लोकं गंमयित त्रेधानंक्ति त्रयं इमे लोका पृभ्य एवैनं लोकेभ्योऽनिक्त न प्रति शृणाति यत्प्रतिशृणीयादनूष्वम्भावुकं यजमानस्य स्यादुपरीव प्र हंरित (२६) उपरींव हि सुंवर्गो लोको नि यंच्छति वृष्टिमेवास्मै नि यंच्छति नात्यंग्रम्प्र हंरेद्यदत्यंग्रम्प्रहरेदत्यासारिण्यंध्वर्योर्नाशुंका स्यान्न पुरस्तात्प्रत्यंस्येद्यत्पुरस्तौत्प्रत्यस्यैंध्सुवर्गाल्लोकाद्यजंमानं प्रति नुदेत्प्राश्चम्प्र हंरित यजमानमेव सुंवर्गं लोकं गंमयित न विष्वंश्चं वि युंयाद्यद्विष्वंश्चं वियुयात् (२७)

स्र्यंस्य जायेतोर्ध्वमुद्यौत्यूर्ध्वमिव हि पुर्सः पुमानेवास्यं जायते यथ्स्प्येनं वोपवेषेणं वा योयुप्येत स्तृतिरेवास्य सा हस्तेन योयुप्यते यजमानस्य गोपीथायं ब्रह्मवादिनों वदन्ति किं यज्ञस्य यजमान इति प्रस्तर इति तस्य कं सुवर्गो लोक इत्याहवनीय इति ब्र्याद्यत्रंस्तरमाहवनीये प्रहरित यजमानमेव (२८)

सुव्गं लोकं गंमयित वि वा एतद्यजंमानो लिशते यत्प्रंस्तरं योयुप्यन्ते ब्रहिरनु प्रहंरित शान्त्यां अनारम्भण इंव वा एतर्ह्यंध्वर्युः स ईंश्वरो वेपनो भवितोर्ध्वासीतीमाम्भि मृंशतीयं वै ध्रुवाऽस्यामेव प्रति तिष्ठति न वेपनो भंवत्यगा(३)नंग्नीदित्यांह यद्भ्यादगंत्रग्निरित्यग्नावृग्निं गंमयेन्निर्यजंमान स्वृग्णिकोक्षंजेदगृन्नि

आसाद्य प्रानंतिदृश्ञं करोति हरति वियुयाद्यजंमानमेवाग्निरितिं सप्तदंश

अग्नेस्नयो ज्यायार्रसो भ्रातंर आसन्ते देवेभ्यो हृव्यं वहंन्तः

स्वाहां भूतानांम् (३२)

हि तमन्वंविन्दन्तमंब्रुवृत्रुपं न आ वर्तस्व हृव्यं नों वृहेति सोंऽब्रवीद्वरं वृणे यदेव गृंहीतस्याहुंतस्य बहिःपरिधि स्कन्दात्तन्मे भ्रातृंणाम्भाग्धेयमस्दिति तस्माद्यद्गृंहीतस्याहुंतस्य बहिःपरिधि स्कन्दंति तेषां तद्भांग्धेयं तानेव तेनं प्रीणाति परिधीन्परिं दधाति रक्षंसामपंहत्ये सङ् स्पंर्शयति (३१) रक्षंसामनंन्ववचाराय न पुरस्तात्परिं दधात्यादित्यो ह्यंवोद्यन्पुरस्ताद्रक्षाङ्गस्यपहन्त्यूर्ध्व स्मिधावा दंधात्युपरिष्टादेव रक्षाङ्स्यपं हन्ति यज्ञुंषान्यां तूष्णीमन्याम्मिथ्नत्वाय द्वे आ

प्रामीयन्त् सौंऽग्निरंबिभेदित्थं वाव स्य आर्तिमारिष्यतीति स निलायत् सोऽपः प्राविश्वत्तं देवताः प्रैषंमैच्छ्नतम्मथ्स्यः प्रान्नवीत्तमंशपद्धियाधिया त्वा वध्यासुर्यो मा प्रावीच इति

तस्मान्मथ्स्यं धियाधिया घ्रन्ति शुप्तः (३०)

पतंये स्वाहेति स्कन्नमन् मन्नयेत यज्ञस्यैव तदार्त्या यजंमानो वसीयान्भवति भूयंसीर्हि देवताः प्रीणाति जामि वा एतद्यज्ञस्यं क्रियते यद्नवश्चौ पुरोडाशांवुपारशुयाजमंन्तरा यंज्ञत्यजामित्वायाथों मिथुन्त्वायाग्निर्मुष्टिमं श्लोंक आसीं द्यमौ-ऽस्मिन्ते देवा अंब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यन्नाद्येन देवा अग्निम् (३३)

दंधाति द्विपाद्यजंमानः प्रतिष्ठित्यै ब्रह्मवादिनों वदन्ति स त्वै यंजेत् यो यज्ञस्यार्त्या वसीयान्थस्यादिति भूपंतये स्वाहा भुवंनपतये उपामंत्रयन्त राज्येनं पितरों यमं तस्मांद्रिग्नर्देवानांमन्नादो यमः पिंतृणा॰ राजा य एवं वेद प्र राज्यमृन्नाद्यंमाप्नोति तस्मां एतद्भांग्धेयम्प्रायंच्छ्न् यद्ग्रयें स्विष्ट्कृतेऽव्द्यन्ति यद्ग्रयें स्विष्ट्कृतेऽव्द्यतिं भाग्धेयेनै्व तद्रुद्द॰ समर्धयति स्कृथ्संकृदवं द्यति सकृदिव हि रुद्र उत्तरार्धादवं द्यत्येषा वै रुद्रस्यं (३४)

दिख्स्वायांमेव दिशि रुद्रं निरवंदयते द्विर्भि घांरयति चतुरवृत्तस्यास्यै पृशवो वै पूर्वा आहुंतय एष रुद्रो यद्ग्निर्यत्पूर्वा आहुंतीर्भि जुंहुयाद्रुद्रायं पृशूनिपं दध्यादपृशुर्यजमानः स्यादित्हाय पूर्वा आहुंतीर्जुहोति पशूनां गोंपीथायं॥ (३५)

यूपा आहुताजुहात पर्यूना गापायाया (३५)
श्वाः स्पंशयति भूतानांमुग्निश् रुद्रस्यं सप्तित्रश्रेशच॥———[६]
मनुः पृथिव्या युज्ञियंमैच्छुथ्स घृतं निर्षिक्तमविन्द्थ्सौ-

ऽब्रवीत्कों ऽस्येश्वरो यज्ञेऽपि कर्तोरिति तावंब्रूताम्मित्रावर्रणौ गोरेवावमीं श्वरौ कर्तोः स्व इति तौ ततो गार समैरयतार सा यत्रयत्र न्यक्रांमत्ततो घृतमंपीड्यत् तस्मां द्भृतपंद्युच्यते तदंस्ये जन्मोपंहृतर रथन्तरर सह पृथिव्येत्यांह (३६)

इयं वै रंथन्तरिम्मामेव सहान्नाद्येनोपं ह्वयत् उपंहूतं वामदेव्य सहान्तिरिक्षेणेत्याह पृशवो वै वामदेव्यं पृश्नेव सहान्तिरिक्षेणोपं ह्वयत् उपंहूतम्बृहथ्सह दिवेत्यांहैरं वै बृहदिरांमेव सह दिवोपं ह्वयत् उपंहूताः सप्त होत्रा इत्यांह् होत्रां एवोपं ह्वयत् उपंहूता धेनुः (३७) सहर्ष्भेत्यांह मिथुनमेवोपं ह्वयत् उपंहूतो भृक्षः सखेत्यांह सोमपीथमेवोपं ह्वयत् उपंहूताँ (४) हो इत्यांहात्मानंमेवोपं ह्वयत आत्मा ह्युपंहूतानां विसेष्ठ इडामुपं ह्वयते पृशवो वा इडां पृश्नेवोपं ह्वयते चतुरुपं ह्वयते चतुष्पादो हि पृशवो मान्वीत्यांह् मनुरह्येताम् (३८)

अग्रेऽपंश्यद्धृतप्दीत्यांह् यदेवास्ये प्दाद्धृतमपींड्यत् तस्मादेवमांह मैत्रावरुणीत्यांह मित्रावरुणौ ह्येना स्मेरेयतां ब्रह्मं देवकृतमुपंहूतमित्यांह् ब्रह्मैवोपं ह्वयते देव्यां अध्वर्यव् उपंहूता उपंहूता मनुष्यां इत्यांह देवमनुष्यानेवोपं ह्वयते य इमं यज्ञमवान् ये यज्ञपंतिं वर्धानित्यांह (३९)

यज्ञायं चैव यजंमानाय चाशिषमा शाँस्त उपंहूते द्यावापृथिवी इत्यांह् द्यावापृथिवी एवोपं ह्वयते पूर्वजे ऋतावरी इत्यांह पूर्वजे ह्येते ऋतावरी देवी देवपुत्रे इत्यांह देवी ह्येते देवपुत्रे उपंहूतोऽयं यजंमान इत्यांह् यजंमानमेवोपं ह्वयत् उत्तरस्यां देवयज्यायामुपंहूतो भूयंसि हिव्ष्करंण उपंहूतो दिव्ये धामन्नुपंहतः (४०)

इत्याह प्रजा वा उत्तरा देवयुज्या पृशवो भूयो हिविष्करण र सुवर्गो लोको दिव्यं धामेदमंसीदमसीत्येव यज्ञस्यं प्रियं धामोपं ह्वयते विश्वंमस्य प्रियमुपंहूतमित्याहाछंम्बद्गारमेवोपं ह्वयते॥ (४१) आहु धेनुरेतां वर्धानित्यांहु धामुन्नुपंहूतश्चतुंस्त्रिरशच॥———[७] प्राश्नीयाद्धोतां (४२)

पृशवो वा इडाँ स्वयमा देते कामंमेवात्मनां पशूनामा देते न ह्यंन्यः कामंम्पशूनाम्प्रयच्छंति वाचस्पतंये त्वा हुतम्प्राश्चामीत्यांह वाचंमेव भांगधेयेन प्रीणाति सदंसस्पतंये त्वा हुतम्प्राश्चामीत्यांह स्वगाकृत्यै चतुरवृत्तम्भंवति हविर्वे चंतुरवृत्तम्प्शवंश्चतुरवृत्तं यद्धोतां

आर्तिमार्च्छेद्यदुग्नो जुंहुयाद्रुद्रायं पृश्निपं दध्यादपृशुर्यजमानः स्याद्वाचस्पतंये त्वा हुतम्प्राश्चामीत्यांह प्रोक्षंमेवैनं ज्ञुहोति सदंसस्पतंये त्वा हुतम्प्राश्चामीत्यांह स्वगाकृत्ये प्राश्नंन्ति तीर्थ एव प्राश्नंन्ति दक्षिणां ददाति तीर्थ एव दक्षिणां ददाति वि वा एतद्यज्ञम् (४३)

छिन्दन्ति यन्मध्यतः प्राश्नन्त्यद्भिर्मार्जयन्त आपो वै सर्वा देवतां देवतांभिरेव यज्ञ ए सं तन्वन्ति देवा वै यज्ञाद्रुद्रम्नत्रांयन्थ्स यज्ञमंविध्यत्तं देवा अभि समंगच्छन्त् कल्पंतां न इदिमिति तैं- ऽब्रुवन्थ्स्वष्टं वै नं इदम्भंविष्यति यदिम एर्गधियष्याम् इति तथ्स्वष्टकृतः स्विष्टकृत्त्वन्तस्याविद्धं निः (४४)

अकुन्तन् यवेन् सम्मित्ं तस्मौद्यवमात्रमवं द्येद्यज्यायो-ऽवद्येद्रोपयेत्तद्यज्ञस्य यदुपं च स्तृणीयाद्भि चं घारयेदुभयतःसङ्श्वायि कुंर्यादवदायाभि घारयति द्विः सम्पंद्यते द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै यत्तिरश्चीनमितिहरेदनंभिविद्धं यज्ञस्याभि विध्येदग्रेण परि हरति तीर्थेनैव परि हरति तत्पूष्णे पर्यहर्न्तत् (४५)

पूषा प्राश्यं दतोंऽरुणत्तस्मौत्पूषा प्रंपिष्टभांगोऽदन्तको हि तं देवा अंब्रुवन्वि वा अयमाध्यप्राशित्रियो वा अयमंभूदिति तद्बहस्पतंये पर्यहरन्थ्सोऽबिभेद्बहस्पतिंरित्थं आर्तिमारिष्यतीति स एतम्मन्नंमपश्यथ्सूर्यंस्य त्वा चक्ष्ंषा प्रतिं पश्यामीत्यंब्रवीन्न हि सूर्यस्य चक्षुः (४६)

किं चन हिनस्ति सोंऽबिभेत्प्रतिगृह्ण-तंं मा हि॰सिष्यतीतिं देवस्यं त्वा सिवृतुः प्रसुवैंऽश्विनौंर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्तौभ्यां प्रतिं गृह्णामीत्यंब्रवीथ्सवितृप्रंसूत एवेनुद्वह्मंणा देवतांभिः प्रत्यंगृह्णाथ्सों-ऽबिभेत्प्राश्नन्तं मा हि रसिष्यतीत्यग्नेस्त्वास्येन प्राश्नामीत्यंब्रवीन ह्यंग्नेरास्यं किं चन हिनस्ति सोंऽबिभेत् (४७)

प्रार्शितं मा हि रसिष्यतीतिं ब्राह्मणस्योदरेणेत्यंब्रवीन्न हि ब्राह्मणस्योदरं किं चन हिनस्ति बृहस्पतेर्ब्रह्मणेति स हि ब्रह्मिष्ठोऽप वा एतस्मौत्र्राणाः क्रांमन्ति यः प्रांशित्रम्प्राश्नात्यद्भिर्मौर्जियत्वा प्राणान्थ्सम्मृंशतेऽमृतं वै प्राणा अमृत्मार्पः प्राणानेव यथास्थानमुपं ह्वयते॥ (४८)

प्राश्जीयाद्धोतां युज्ञं निर्रहर्न्तचक्षुंरास्यंङ्किं चन हिनस्ति सों-ऽबिभेचतुंश्चत्वारि श्शच॥

दंधात्युत्तंरासामाहुंतीनां प्रतिष्ठित्या अथो समिद्वंत्येव जुंहोति परिधीन्थ्सम्मांष्टिं पुनात्येवैनांन्थ्सकृथ्संकृथ्सम्मांष्टिं परांङिव् ह्यंतर्हिं यज्ञश्चतुः सम्पंद्यते चतुंष्पादः पृश्चवंः पृश्चनेवावं रुन्द्धे ब्रह्मन्त्र स्थांस्याम् इत्याहात्र वा पृतर्रहें यज्ञः श्चितः (४९) यत्रं ब्रह्मा यत्रैव यज्ञः श्चितस्ततं पृवैनमा रंभते यद्धस्तेन प्रमीवेद्विपनः स्याद्यच्छीष्णां शीर्षित्तमान्थ्स्याद्यत्तृष्णीमासीतासंम्प्रत्तो यज्ञः स्यात्प्र तिष्ठेत्येव ब्र्याद्वाचि वै यज्ञः श्चितो यत्रैव यज्ञः

अग्नीध आ दंधात्यग्निमुंखानेवर्तून्त्रींणाति समिधमा

आहेत्यांह प्रसूँत्यै बृह्स्पतिंर्ब्रह्मेत्यांह स हि ब्रह्मिष्टः स यज्ञम्पांहि स यज्ञपंतिम्पाहि स माम्पाहीत्यांह यज्ञाय यजमानायात्मने तेभ्यं पुवाशिषमा शास्तेऽनाँत्यां आश्राव्यांह देवान् यजेतिं ब्रह्मवादिनों वदन्तीष्टा देवता अर्थं कत्म एते देवा इति छन्दा १ सीतिं ब्र्याद्मायत्रीं त्रिष्टुभम् (५१)

श्रितस्ततं एवैन । सम्प्र यंच्छति देवं सवितरेतत्ते प्र (५०)

जर्गतीमित्यथो खल्बांहुर्ब्राह्मणा वै छन्दा १ सीति तानेव तद्यंजित देवानां वा इष्टा देवता आसन्नथाग्निर्नोदंज्वलत्तं देवा आहुंतीभिरनूयाजेष्वन्वंविन्द्न् यदंनूयाजान् यजेत्यग्निमेव तथ्समिन्द्व एतदुर्वे नामांसुर आसीथ्स एतर्राहे यज्ञस्याशिषंमवृङ्क यद्भूयादेतत् (५२)

उ द्यावापृथिवी भ्द्रमंभूदित्येतदुंमेवासुरं यज्ञस्याशिषं

स्तामित्यांहाशिषंमेवैतामा शांस्ते यद्भ्याथ्सूंपावसाना चं स्वध्यवसाना चेतिं प्रमायुंको यजंमानः स्याद्यदा हि प्रमीयतेऽथेमामुंपावस्यतिं सूपचरुणा चं स्वधिचरुणा चेत्येव

गमयेदिदं द्यांवापृथिवी भुद्रमंभूदित्येव ब्रूंयाद्यजंमानमेव

यज्ञस्याशिषंम्गमयत्यार्ध्मं सूक्तवाकमुत नंमोवाकमित्यांहेदमंराथ्स्मेति वावैतदाहोपंश्रितो दिवः पृथिव्योरित्यांहु द्यावांपृथिव्योर्हि यज्ञ उपंश्रित ओमंन्वती तेऽस्मिन् यज्ञे यंजमान् द्यावांपृथिवी (५३)

ब्र्याद्वरीयसीमेवास्मै गर्व्यातिमा शास्ति न प्रमायुंको भवति तयोराविद्यग्निरिद हिवरं जुषतेत्यां ह्या अयाँक्ष्म (५४) देवतास्ता अंरीरधामेति वावैतदां ह्यन्न निर्दिशेत्प्रतिवेशं यज्ञस्याशीर्गच्छेदा शास्तेऽयं यजंमानोऽसावित्यां हि निर्दिश्यैवैन स् सवर्गं लोकं गंमयत्यायुरा शास्ते सप्रजास्त्वमा शास्त

सुवर्गं लोकं गमयत्यायुरा शांस्ते सुप्रजास्त्वमा शांस्त इत्यांहाशिषंमेवेतामा शांस्ते सजातवनस्यामा शांस्त इत्यांह प्राणा व संजाताः प्राणानेव (५) नान्तरेति तद्गिर्देवो देवेभ्यो वनंते व्यम्ग्नेर्मानुषा

नान्तरेति तद्गिर्देवो देवेभ्यो वनंते व्यम्ग्नेर्मानुषा इत्याहाग्निर्देवेभ्यो वनुते व्यं मंनुष्येभ्य इति वावैतदाहेह गतिर्वामस्येदं च नमो देवेभ्य इत्याह याश्चेव देवता यजंति याश्च न ताभ्यं एवोभयीभ्यो नमंस्करोत्यात्मनोऽनांत्ये॥ (५६)

श्रितस्ते प्र त्रिष्टुर्भमेतद्मार्वापृथिवी या अयाँक्ष्म प्राणानेव

षद्वंत्वारि श्रिच॥———[१]
देवा वै यज्ञस्यं स्वगाकुर्तारं नाविन्दन्ते शुं युम्बार्हस्पृत्यमंब्रुविन्निः

नों यज्ञ स्वगा कुर्विति सौं ऽब्रवीद्वरं वृणे यदेवाब्राह्मणोक्तो-ऽश्रंद्वधानो यजाते सा में यज्ञस्याशीरंसदिति तस्माद्यदब्राह्मणोक्तो-

ऽश्रंद्वधानो यजेते शं युमेव तस्यं बार्हस्पत्यं यज्ञस्याशीर्गच्छत्येतन्ममे प्रजायाः (५७) इति योऽपगुरातें श्तेनं यातयाद्यो निहनंथ्सहस्रेण

यातयाची लोहितं क्रव्द्यावंतः प्रस्कद्यं पार्सून्थ्संगृह्णात्तावंतः संवथ्सरान्पितृलोकं न प्र जानादिति तस्माद्धाह्मणाय नापं गुरेत न हिन्यान्न लोहितं कुर्यादेतावंता हैनंसा भवति तच्छं योरा वृंणीमह् इत्यांह युज्ञमेव तथ्स्वगा करोति तत् (५८)

शृं योरा वृंणीमह् इत्यांह शृं युमेव बांर्हस्पृत्यम्भांगृधेयेंन् समंध्यति गातुं यज्ञायं गातुं यज्ञपंतय इत्यांहाशिषंमेवेतामा शांस्ते सोमं यजित रेतं एव तद्दंधाति त्वष्टांरं यजित रेतं एव हितं त्वष्टां रूपाणि वि करोति देवानाम्पत्नींर्यजिति मिथुन्त्वायाग्निं गृहपंतिं यजित प्रतिष्ठित्ये जामि वा एतद्यज्ञस्यं क्रियते (५९)

यदाज्येन प्रयाजा इज्यन्त् आज्येन पत्नीसंयाजा ऋचंम्नूच्यं पत्नीसंयाजानांमृचा यंज्त्यजांमित्वायाथों मिथुनत्वायं पुङ्किप्रायणो वै युज्ञः पुङ्क्षुंदयनः पश्चं प्रयाजा इंज्यन्ते चत्वारंः पत्नीसंयाजाः संमिष्टयुजुः पश्चमम्पङ्किमेवानुं प्र यन्तिं पङ्किमनूद्यंन्ति॥ (६०) प्रजायाः करोति तिस्त्रियते त्रयंश्विश्शच॥————[१०]

संदः। उत नों देव देवार अच्छां वोचो विदुष्टरः। श्रद्धिश्वा वार्यां कृधि। त्वर ह यद्यंविष्ठ्य सहंसः सूनवाहुत। ऋतावां युज्ञियो भुवंः।

युक्ष्वा हि देवहूर्तमा ५ अश्वार अश्व र्थीरिव। नि होतां पूर्व्यः

तं नेमिमृभवो यथा नंमस्व सहूतिभिः। नेदीयो यज्ञम् (६१)
अङ्गिरः। तस्मै नूनमृभिद्यंवे वाचा विरूप नित्यंया। वृष्णे चोदस्व सष्टतिम। कर्म ष्विदस्य सेनंयाग्रेरपांकचक्षसः। पणि

अयमग्निः संहस्रिणो वाजंस्य शतिनस्पतिः। मूर्धा कवी रंयीणाम्।

चोदस्व सृष्टुतिम्। कर्म् ष्विदस्य सेनंयाग्नेरपांकचक्षसः। पृणिं गोषुं स्तरामहे। मा नों देवानां विशेः प्रस्नातीरिवोस्राः। कृशं न हांसुरिघ्नयाः। मा नेः समस्य दूढ्यः परिद्वेषसो अश्हृतिः। ऊर्मिनं नावमा वंधीत्। नमंस्ते अग्न ओजंसे गृणन्ति देव कृष्टयः। अमैंः (६२)

अमित्रंमर्दय। कुविथ्सु नो गविष्ट्येऽग्ने स्वेषिषो र्यिम्। उरुंकृदुरु णंस्कृधि। मा नो अस्मिन्मंहाधने परां वर्गार्भृद्यंथा। स्वर्ग्र् सर र्यिश्रंय। अन्यमस्मद्भिया इयमग्ने सिषंक्त दुच्छुनां। वर्धा नो अमंवृच्छवंः। यस्याजुंषन्नमस्विनः शमीमदुंर्मखस्य वा। तं घेद्ग्निर्वृधावंति। परंस्या अधि (६३)

ते पुरा व्यमग्ने पितुर्यथावंसः। अधां ते सुम्नमींमहे। य उग्र इंव शर्यहा तिग्मर्थंङ्गो न वरसंगः। अग्ने पुरो रुरोजिंथ। सखांयः सं वंः सम्यश्चमिष्ड् स्तोमं चाग्नयें। वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नन्ने सहंस्वते। सरस्मिद्यंवसे वृष्न्रग्ने विश्वान्यर्य आ। इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भर। प्रजापते स वेंद् सोमांपूषणेमौ देवौ॥ (६४)

उशन्तंस्त्वा हवामह उशन्तः समिधीमहि। उशन्नुंशत आ वह पितृन् ह्विषे अत्तेवे। त्व॰ सोम् प्रचिकितो मनीषा त्व॰ रजिष्टमन्

युज्ञममुरिधं वृष्त्रेकान्नवि रशतिश्चं॥-

नेषि पन्थाम्। तब प्रणीती पितरों न इन्दो देवेषु रत्नेमभजन्त धीराः। त्वया हि नः पितरः सोम् पूर्वे कर्माणि चुकुः पंवमान् धीराः। वन्वन्नवातः परिधी र रपौर्णु वीरिभिरश्वैर्म्घवां भव (६५)

नः। त्वर सोम पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ तंतन्थ। तस्मै त इन्दो ह्विषां विधेम वय स्यांम् पतंयो रयीणाम्। अग्निष्वात्ताः पितर् एह गंच्छत् सदःसदः सदत सुप्रणीतयः। अत्ता ह्वीर्षे प्रयंतानि ब्रहिष्यथां र्यिर सर्ववीरं दधातन। बर्हिषदः पितर ऊत्यंवींगृमा वों ह्व्या चंकृमा जुषध्वम्। त आ गृतावंसा शन्तंमेनाथास्मभ्यम् (६६)

शं योरंरुपो दंधात। आहं पितॄन्थ्सुंविदत्रा ५ अविथ्सि नपांतश्च

विक्रमणं च विष्णोः। बर्हिषदो ये स्वधयां सुतस्य भजंन्त पित्वस्त इहार्गमिष्ठाः। उपहूताः पितरो बर्हिष्येषु निधिषुं प्रियेषुं। त आगंमन्तु त इह श्रुंवन्त्वधिं ब्रुवन्तु ते अंवन्त्वस्मान्। उदीरतामवर् उत्पर्रास उन्मध्यमाः पितर्रः सोम्यासंः। असुम् (६७)

य ईयुरंवृका ऋत्ज्ञास्ते नोंऽवन्तु पितरो हवेषु। इदम्पितृभ्यो

नमों अस्त्वद्य ये पूर्वांसो य उपरास ईयुः। ये पार्थिवे रजस्या निषंता ये वां नून स्वृजनांसु विक्षु। अधा यथां नः पितरः परांसः प्रवासों अग्न ऋतमांशुषाणाः। शुचीदंयन्दीधितिमुक्थशासः क्षामां भिन्दन्तों अरुणीरपं व्रज्ञ। यदंग्ने (६८)

कव्यवाह्न पितॄन् यक्ष्यृंतावृधः। प्र चं ह्व्यानि वक्ष्यसि देवेभ्यंश्च पितृभ्य आ। त्वमंग्न ईडितो जांतवेदोऽवाँड्ड्व्यानिं सुर्भीणिं कृत्वा। प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षत्रद्धि त्वं देव प्रयंता ह्वी॰िषं। मातंत्री कुव्यैर्यमो अङ्गिरोभिर्बृहस्पित्रऋकंभिर्वावृधानः। याः श्चं देवा वांवृधुर्ये चं देवान्थस्वाहान्ये स्वधयान्ये मंदन्ति। (६९)

ड्रमं यंम प्रस्त्रमा हि सीदाङ्गिरोभिः पितृभिः संविदानः। आ त्वा मन्नाः कविश्वस्ता वंहन्त्वेना राजन् ह्विषां मादयस्व। अङ्गिरोभिरा गहि युज्ञियेभिर्यमं वैरूपैरिह मांदयस्व। विवंस्वन्त हुवे यः पिता तेऽस्मिन् युज्ञे बुर्हिष्या निषद्यं। अङ्गिरसो नः पितरो नवंग्वा अर्थवाणो भृगंवः सोम्यासंः। तेषां वय संमृतौ युज्ञियांनामपि भुद्रे सौमनुसे स्यांम॥ (७०)

षष्ठमः प्रश्नः 21

[सुमिधों याञ्चां तस्मान्नाभाग हि तमन्वित्यांह प्रजा वा आहेत्यांह युक्ष्वा हि संप्रतिः॥70॥ समिधः सोमनसे स्याम॥]

This PDF was downloaded from $\label{eq:http://stotrasamhita.} http://stotrasamhita.$ github.io.

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/